

Міністерство внутрішніх справ України
Львівський державний університет внутрішніх справ
Центр післядипломної освіти, дистанційного та заочного навчання

Кафедра кримінального права і кримінології

КЕЙС
заняття на тему
«Протидія торгівлі людьми»

Підвищення кваліфікації
дільничних офіцерів поліції

Інформація про викладача:
к.ю.н., доцент ЙОСИПІВ
Алла Олексіївна
0965422458

Львів -2021

Тема «Протидія торгівлі людьми»

Годин на тему – 1
Занять – 1 (1 академічна година)

Навчальна мета: отримати базові знання, які необхідні для ефективного виконання завдань з протидії торгівлі людьми у професійній діяльності працівника патрульної служби, знання щодо визначення та виявлення (до початку експлуатації, під час та після експлуатації) осіб, які постраждали/потерпіли від торгівлі людьми; показників для ідентифікації; розуміння груп ризику; використання методів впливу з боку злочинців та наслідків перебування в ситуації торгівлі людьми; розуміння процедур та особливостей захисту та реалізації прав постраждалих/потерпілих від торгівлі людьми, розвинути здібності співробітника у здійсненні організації діяльності підпорядкованого підрозділу, що уповноважений проводити профілактику правопорушень.

Міжтематичні зв'язки: законодавче та нормативне регулювання діяльності поліцейських щодо попередження, виявлення та інформування за виявленими фактами торгівлі людьми, дотримання прав людини у роботі з постраждалими, а також проблеми кваліфікації та розмежування злочинів, пов'язаних із торгівлею людьми.

План лекції

1. Поняття торгівлі людьми. Міжнародне та національне законодавство з протидії торгівлі людьми. Національний механізм взаємодії.
2. Види, форми та етапи торгівлі людьми, принципи протидії.
3. Діяльність поліцейських щодо протидії торгівлі людьми.
4. Виявлення детермінантів злочинів, а також випадків торгівлі людьми, потенційних жертв та постраждалих (потерпілих).
5. Права особи, яка постраждала від торгівлі людьми.

1. Поняття торгівлі людьми. Міжнародне та національне законодавство з протидії торгівлі людьми. Національний механізм взаємодії.

Торгівля людьми у сучасному світі є одним із найбрутальніших масових порушень прав і свобод людини. Суспільна загроза торгівлі людьми, як надзвичайно небезпечного злочину, полягає в посяганні на невід'ємні права людини – право на повагу, на свободу та особисту недоторканність, свободу пересування і вільний вибір місця проживання, а інколи і право на життя. Торгівля людьми становить значну суспільну небезпеку для жінок, чоловіків і дітей, яких використовують з метою жебракування, сексуальної експлуатації та залучення до інших незаконних видів діяльності, які принижують честь та гідність людини.

Торгівля людьми не оминула жодну країну світу. На жаль, не стала винятком і Україна. Як зазначає щорічна доповідь Державного департаменту США про торгівлю людьми від 19 червня 2013 року, «Україна є країною походження, транзиту та поступово стає країною призначення для чоловіків, жінок і дітей, яких піддають примусовій праці та сексуальній експлуатації. Українці стають жертвами торгівлі людьми в Україні, а також у Росії, Польщі, Іраку, Іспанії, Туреччині, Кіпрі, в Республіці Сейшельські Острови, Португалії, Чехії, Ізраїлі, Італії, Об'єднаних Арабських Еміратах, Чорногорії, Великобританії, Казахстані та Тунісі. Громадяни іноземних країн, включаючи Молдову, Узбекистан, Пакистан, Камерун та Азербайджан, піддавалися в Україні примусовій праці. Найбільш уразливими до торгівлі людьми є українці, які проживають у сільській місцевості з обмеженим доступом до працевлаштування. Вербувальники часто застосовують до них насильство, обман та боргову кабалу. Жертв торгівлі людьми з метою примусової праці експлуатували у сфері будівництва, сільського господарства, промисловості, домашньої роботи, лісозаготівлі, догляду за дітьми та жебрацтві».

За даними Держдепартаменту США, масштаби транснаціональної торгівлі людьми становлять від 600 до 800 тис. осіб на рік.¹ Центр безпеки людини (Ванкувер, Канада) з урахуванням внутрішньої торгівлі людьми в різних країнах оцінює кількість жертв цього злочину в 4 млн. осіб.² Згідно з дослідженнями Міжнародної організації праці (МОП) в будь-який момент часу у світі в сучасному рабстві знаходиться 20,9 млн. осіб.³

На даний час поняття «торгівля людьми» визначено низкою нормативно-правових актів⁴. Базове, міжнародно-узгоджене визначення торгівлі людьми міститься в **Протоколі про попередження і припинення торгівлі людьми, особливо жінками та дітьми, і покарання за неї, що доповнює Конвенцію ООН проти транснаціональної організованої злочинності** (Палермський протокол). Протокол містить визначення поняття «торгівля людьми» у підпункті (а) ст. 3:

«Торгівля людьми означає здійснювані з метою експлуатації вербування, перевезення, передачу, приховування або одержання людей шляхом загрози силою чи її застосування або інших форм примусу, викрадення, шахрайства, обману, зловживання владою або уразливістю становища, шляхом підкупу, у вигляді платежів, вигод для одержання згоди особи, яка контролює іншу особу.

Експлуатація включає, як мінімум, експлуатацію проституції інших осіб або інші форми сексуальної експлуатації, примусову працю або послуги, рабство або звичаї, подібні до рабства, підневільний стан або вилучення органів».

У національному законодавстві поняття торгівлі людьми визначається у **Законі України «Про протидію торгівлі людьми»**.

Згідно зі ст. 1 Закону України «Про протидію торгівлі людьми», **торгівля людьми** розуміється як здійснення незаконної угоди, об'єктом якої є людина, а так само вербування, переміщення, переховування, передача або одержання людини, вчинені з метою експлуатації, у тому числі сексуальної, з використанням обману, шахрайства, шантажу, уразливого стану людини або із застосуванням чи погрозою застосування насильства, з використанням

службового становища або матеріальної чи іншої залежності від іншої особи, що відповідно до Кримінального кодексу України визнаються злочином.

Ст. 149 «Торгівля людьми або інша незаконна угода щодо людини» Кримінального кодексу України

«Торгівля людиною, *а так само* вербування, переміщення, переховування, передача або одержання людини, вчинені з метою експлуатації, з використанням примусу, викрадення, обману, шантажу, матеріальної чи іншої залежності потерпілого, його уразливого стану або підкупу третьої особи, яка контролює потерпілого, для отримання згоди на його експлуатацію».

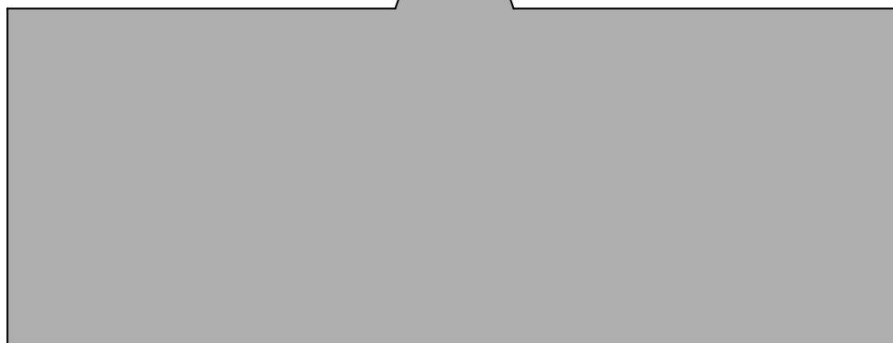
З даного визначення випливає, що ситуацію слід розглядати як торгівлю людьми, якщо відносно особи:

Здійснювалися певні дії:

вербування
переміщення
переховування
передача
одержання людини

Використовувалися певні засоби впливу:

обман, шахрайство, шантаж,
використання уразливого стану,
застосування чи погроза
застосування насильства,
використання службового
становища або матеріальної чи
іншої залежності від іншої особи

**Ставилася за мету її експлуатація в будь-якому
виді:**

сексуальна, трудова, використання в порнобізнесі, вилучення органів, проведення дослідів над людиною без її згоди , усиновлення (удочеріння) з метою наживи, примусова вагітність, втягнення у злочинну діяльність, використання у збройних конфліктах тощо

Отже, торгівля людьми, як злочин, представляє комбінацію трьох елементів: будь-якої зі злочинних дій, будь-якого із засобів впливу і мети експлуатації.

Згідно з Палермським протоколом, для визнання цього злочину стосовно дітей достатньою вважається комбінація будь-якої з названих злочинних дій та цілі (стаття 3с).

Крім того, статтею 3b встановлено, що згода жертви торгівлі людьми на заплановану експлуатацію не береться до уваги, якщо було використано будь-який із зазначених засобів впливу.

Тлумачення поняття «експлуатація людини» міститься як у статті 1 Палермського протоколу, так і у примітці 1 до **статті 149 Кримінального кодексу України «Торгівля людьми»**. Під нею слід розуміти всі форми сексуальної експлуатації, використання в порнобізнесі, примусову працю або примусове надання послуг, рабство або звичаї, подібні до рабства, підневільний стан, залучення в боргову кабалу, вилучення органів, проведення дослідів над людиною без її згоди, усиновлення (удочеріння) з метою наживи, примусову вагітність, втягнення у злочинну діяльність, використання у збройних конфліктах тощо. Але цей перелік не є вичерпним, що дозволяє застосовувати цю норму при виникненні нових видів експлуатації.

Крім того, враховуючи те, що найчастіше як засіб впливу на свою жертву торгівці людьми використовують її уразливе становище, законодавець визнав за необхідне розтлумачити і це поняття. Відповідно до примітки 2 до статті 149, про **уразливий стан особи** може свідчити викликана суб'єктивними чи об'єктивними причинами:

нездатність особи (часткова або повна):

усвідомлювати свої дії (бездіяльність) або керувати ними; приймати за своєю волею самостійні рішення;

чинити опір насильницьким чи іншим незаконним діям, а так само збіг тяжких особистих, сімейних або інших обставин.

Органи досудового слідства і суд на підставі конкретних обставин справи встановлюють, чи був стан особи уразливим. Уразливим стан особи слід визнавати в усіх випадках, коли за обставинами справи її згода на вербування, переміщення, переховування, передачу чи одержання була вимушеною, одержаною під впливом зазначених суб'єктивних та/або об'єктивних причин і не відповідала її справжнім інтересам.

Український законодавець, на відміну від міжнародних актів, як окрему форму, виділяє власне торгівлю людьми, тобто вчинення актів купівлі-продажу людей без обов'язкової подальшої експлуатації. Здійснення іншої незаконної угоди, об'єктом якої є людина, передбачає здійснення таких угод, як дарування, міна, надання у оренду, передача в рахунок погашення боргу тощо. Також існують інші статті Кримінального кодексу України, які стосуються різних аспектів протидії торгівлі людьми, зокрема:

Ст. 146 Покарання за незаконне позбавлення волі або викрадення людини.

Ст. 303 Покарання за примушування до зайняття проституцією чи сутенерство. **Ст. 304** Покарання за втягнення в злочинну діяльність.

Ст. 301 Покарання за ввезення, виготовлення, збут і розповсюдження порнографічних предметів.

Ст. 150 Відповідальність за експлуатацію дітей.

Ст. 150-1 Відповідальність за використання малолітньої дитини для зайняття жебрацтвом.

Ст. 143 Відповідальність за порушення встановленого законом порядку трансплантації органів або тканин людини.

Ст. 144 Відповідальність за насильницьке донорство.

Ст. 332 Відповідальність за організацію незаконного переправлення осіб через державний кордон України.

Торгівля людьми у світі постійно видозмінюється залежно від того, які зміни в структурі такого поняття, як «країна походження – транзиту – призначення», викликають економічні, демографічні та інші геополітичні чинники.

Виділяють наступні найголовніші зміни:

країни походження (жертв торгівлі людьми) та транзиту (через які перевозять жертв) стають країнами призначення (країни, де здійснюється експлуатація жертв), міграційні потоки змінюються; зростає внутрішня торгівля; вік постраждалих від злочину різниться, злочинці знаходять «застосування» як для дітей, так і для літніх людей; змінюються механізми контролю за жертвами з метою зменшення явних ознак злочинних діянь; набувають більшого поширення інші форми торгівлі людьми, не пов'язані із сексуальною експлуатацією, такі як трудова експлуатація, вилучення органів та використання в нелегальній діяльності; обсяги та вплив різних форм експлуатації змінюються залежно від ринкового попиту та умов.

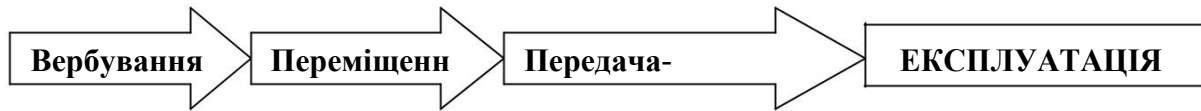
2. Види, форми та етапи торгівлі людьми, принципи протидії.

Види, форми та етапи торгівлі людьми

Торгівля людьми являє собою складний, багатоетапний процес, кожна стадія якого супроводжується певними діями, спрямованими, насамперед, на поставлення жертви в повну залежність від торгівця людьми і забезпечення

досягнення основної мети – експлуатації. Як правило, на кожній стадії задіяні різні групи злочинців.

У класичному варіанті схема діяльності злочинних груп, що займаються торгівлею людьми, виглядає так:

Вербування – це перший етап торгівлі людьми, який нерозривно пов’язаний з наступними та створює сприятливі умови для їхньої реалізації. В контексті торгівлі людьми під вербуванням слід розуміти досягнення домовленості шляхом безпосереднього наймання, тобто запрошування і набору добровольців ніби для участі у певній діяльності.

Особливістю такого вербування є повний або частковий обман майбутньої жертви. У першому випадку людині, наприклад, обіцяють працевлаштування у певній сфері, а потім змушують займатися іншою діяльністю, у іншому – вона хоча і знає, чим буде займатися, однак її обманюють стосовно умов праці або країни призначення. Під час вербування людина може здогадуватися, що їй доведеться працювати у важких умовах, однак вважає їх прийнятними для себе задля того, щоб заробити необхідні кошти на покриття боргів або термінових витрат родини.

Взагалі метод вербування обирається залежно від особистості майбутньої жертви та обставин. У деяких випадках вербувальники можуть використовувати й інші засоби впливу (шантаж, погрози тощо).

Основне завдання злочинців на даному етапі – у будь-який спосіб переконати людину пристати на їхні пропозиції та підштовхнути до дій, які зрештою приведуть її у тенета рабства. На відміну від жертви, злочинці добре знають, що їй очікує в реальності. Незважаючи на те, що на стадії вербування жертви нібито дають свою згоду, її не можна розглядати як дійсно свідому, оскільки отримано її було з використанням злочинних засобів впливу.

Часто вербувальники пропонують допомогу у оформленні необхідних документів, організації подорожі або грошову позику, намагаючись відразу узяти жертву під свій контроль та втягнути її у боргову кабалу.

Непоодинокими є випадки, коли вербуванням займаються близькі знайомі (колишні однокласники, колеги по роботі тощо) і навіть родичі. Так, наприклад, за даними громадської організації «Донецька обласна ліга ділових та професійних жінок», більше половини постраждалих, які звернулися до неї по допомогу, були продані у рабство саме людьми з близького оточення.

Нерідко в якості вербувальників виступають колишні жертви, яких можуть примушувати до цього шляхом погроз або в обмін на свободу. Деякі, з різних причин, намагаються вчинити з іншими те, що вчинили з ними. Вербування може здійснюватися також через оголошення про працевлаштування або навчання за кордоном в ЗМІ, в соціальних мережах, туристичних, шлюбних та модельних агенціях, фірмах з працевлаштування за

кордоном, через програму AU PAIR, через листування («наречена поштою»), спеціалізовані сайти тощо.

Результати досліджень проблеми торгівлі людьми свідчать також про те, що останнім часом спостерігається переорієнтація вербувальників на роботу в сільській місцевості та невеличких містах, де існують складнощі з працевлаштуванням і досить низький рівень життя та поінформованості населення. Вербувальники почали ширше використовувати особисті знайомства і зв'язки.

Переміщення. Торгівля людьми, як правило, передбачає будь-яке пересування жертви, але не обов'язково з перетинанням міжнародних кордонів. Торгівці переміщують жертв з їхнього середовища, від їхніх сімей та друзів, та тримають в ізоляції, в місцях, де можуть їх контролювати і утримувати в залежності.

У випадках транснаціональної торгівлі людьми, в'їзд до країни призначення може відбуватися відкрито чи таємно, під примусом чи добровільно, легально або нелегально.

Перевезення відбувається найчастіше із супроводом – явним або прихованим. Це робиться, аби унеможливити ситуації, коли жертва може не прибути до місця призначення, наприклад, самотійно змінивши маршрут, або через затримання еміграційними/прикордонними службами. Такий супровід також має на меті зменшення кола контактів жертви з оточенням. Варто зауважити, що на етапі перевезення жертва торгівлі людьми часто ще не усвідомлює, що її ошукали. Це важливий момент, зокрема для визначення можливостей і обмежень правоохоронних органів щодо ідентифікації жертви і попередження злочину. На цьому етапі також важко довести, що торговець збирається експлуатувати жертву, оскільки ті самі не знають умов, в які вони потраплять у пункті призначення. Проте на етапі перевезення постраждалі можуть вже зазнавати обмеження свободи пересування та спілкування, грубого поводження, фізичного знущання та іншої шкоди.

Нерідко жертв **переховують**, використовуючи при цьому різноманітні засоби: укривають в спеціальних приміщеннях, змінюють персональні дані, документи, зовнішність тощо.

Наступний етап торгівлі людьми – **передача** людини, яка є об'єктом торгівлі, до рук іншого представника злочинного ланцюга. Так само відповідною дією з боку партнера по угоді є **одержання** такої особи. Таким чином, здійснюється акт, в результаті якого жертва переходить під контроль іншої людини.

Експлуатація є кінцевим етапом злочину «торгівля людьми». Відповідно до визначення, наданого в статті 149 Кримінального кодексу України, вона включає всі форми сексуальної експлуатації, використання в порнобізнесі, примусову працю або примусове надання послуг, рабство або звичаї, подібні до рабства, підневільний стан, залучення в боргову кабалу, вилучення органів, проведення дослідів над людиною без її згоди, усиновлення (удочеріння) з метою наживи, примусову вагітність, втягнення у злочинну діяльність, використання у збройних конфліктах тощо.

Наразі достеменно не відомо, яка кількість постраждалих від торгівлі людьми потрапляє в той чи інший вид експлуатації, однак найбільш поширеними вважають трудову, сексуальну та змішану експлуатацію. Сексуальна експлуатація є найприбутковішою для торговців людьми і при цьому має найважчі фізичні та психічні наслідки для постраждалих осіб через постійне фізичне, сексуальне та психологічне насильство, яким вони піддаються.

Постраждалих експлуатують у різноманітних місцях: будинках розпусти, вуличній проституції, саунах та масажних салонах, приватних будинках і квартирах або в агентствах дівчат за викликом.

Як правило, їх примушують працювати ненормований час, займатися небезпечним сексом, що робить їх дуже уразливими до всіх видів інфекцій, що передаються статевим шляхом, включаючи ВІЛ/СНІД. Вони змушені приймати протягом тривалого часу гормональні препарати, щоб уникнути вагітності. Вони не мають права вирішувати, скільки клієнтів на добу обслуговувати чи які послуги надавати.

Останніми роками спостерігається стійка тенденція до зростання частки трудової експлуатації, у яку потрапляють як чоловіки і жінки, так і діти. Чоловіків зазвичай використовують на важких роботах: у сільському господарстві, на будівництві, потогінних виробництвах. Їх змушують працювати по 16–18 годин на добу, без вихідних, з порушенням техніки безпеки праці. Часто такі особи повністю ізольовані, проживають в антисанітарних умовах, без належного харчування.

Жінок використовують на «більш легких» роботах: як доглядальниць за хворими або літніми людьми, хатніх робітниць, на підприємствах з пошиття одягу тощо.

У процесі трудової експлуатації на початку роботи постраждалим, як правило, обіцяють заробітну плату після виконання певного обсягу або наприкінці певного терміну роботи. Проте коли через певний час вони починають наполягати на виплаті заробітної плати, їм пояснюють, що жодних коштів вони не отримають і мають працювати стільки, скільки хазяїн вважатиме за потрібне. Будь-який спротив жорстоко карається побоями, обмеженням у пересуванні, голодом, залякуваннями.

Досить розповсюдженим видом експлуатації є жебракування. Для цього работоргівці зазвичай використовують тих, для кого формальна зайнятість практично неможлива, – інвалідів, дітей, людей похилого віку. Їх використовують як у межах країни, так і за кордоном. У деяких випадках жебраків калічать, щоб викликати співчуття і збільшити розмір прибутків.

Упродовж усього процесу торгівлі людьми, і особливо на стадії експлуатації, жертва ризикує бути втягнутою у протиправну діяльність. Експлуатація може включати примушування до крадіжок, виробництва та транспортування наркотичних засобів, провозу контрабанди, здійснення інших правопорушень. В Україні таких фактів поки що зафіксовано небагато, але певні тенденції спостерігаються в ряді інших країн (наприклад, Австрії, Англії, Узбекистані).

Злочинні угруповання вже добре освоїли прибутковий ринок незаконної торгівлі органами, який був породжений величезним дефіцитом в донорській системі. За оцінками експертів ООН, наразі жодна держава не спроможна у повному обсязі задовольнити потреби в людських органах для пересадки, в той час як кількість людей, які очікують на такі операції, постійно зростає. Так, наприклад, в США протягом першого року робиться тільки 25% трансплантацій, а в Японії – лише 10%. Середній період очікування подібної операції складає 3 роки. За наявності дефіциту органів для пересадки злочинна діяльність у цій сфері приносить великі прибутки. Експерти стверджують, що щороку відбувається кілька тисяч нелегальних трансплантацій нирок від живих сторонніх донорів. Деякі з них, хоч і не всі, отримані внаслідок торгівлі людьми.

Нерідко постраждали від торгівлі людьми піддаються змішаній експлуатації – зазвичай трудовій та сексуальній, однак можуть траплятися й інші комбінації.

3. Діяльність поліцейських щодо протидії торгівлі людьми.

При проведенні **профілактичної роботи** слід пам'ятати, що недостатня або викривлена поінформованість населення про причини торгівлі людьми та про те, яким чином убезпечити себе від потрапляння до тенет торгівців людьми, є одним з важливих чинників поширення цього явища. Шляхом підвищення поінформованості населення про можливі небезпеки та шляхи їх уникнення патрульні можуть суттєво вплинути на зменшення ризиків, наприклад, для тих осіб, які займаються пошуком іншої роботи – навіть якщо для цього вони не планують виїжджати за кордон. Така роз'яснювальна робота може проводитися в індивідуальному порядку під час звернень громадян.

У контексті діяльності правоохоронних органів Законом України «Про протидію торгівлі людьми» визначено поняття боротьби з торгівлею людьми.

Боротьба з торгівлею людьми – система заходів, що здійснюються в рамках протидії торгівлі людьми, спрямованих на виявлення злочину торгівлі людьми, у тому числі незакінченого, осіб, які від цього постраждали, встановлення фізичних/юридичних осіб-торгівців людьми та притягнення їх до відповідальності.

Боротьба з торгівлею людьми є невід'ємною складовою діяльності органів Національної поліції по боротьбі зі злочинністю, яка, зокрема, здійснюється шляхом реалізації організаційних, оперативно-розшукових, адміністративно-правових, процесуальних, аналітично-дослідницьких, інформаційних та інших заходів.

До завдань у сфері боротьби з торгівлею людьми належать:

виявлення причин та передумов, що сприяють торгівлі людьми, та вжиття заходів щодо їх усунення;

забезпечення безпеки осіб, які визнані потерпілими від торгівлі людьми, свідків та інших осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві у справах про торгівлю людьми;

виявлення та розслідування злочинів, пов'язаних з торгівлею людьми; притягнення до відповідальності, у тому числі кримінальної, осіб, причетних до торгівлі людьми; забезпечення відновлення прав постраждалих від торгівлі людьми;

інформування суб'єктів, які здійснюють заходи у сфері протидії торгівлі людьми, та громадськості щодо результатів діяльності у сфері боротьби з торгівлею людьми.

Кожен поліцейський повинен використовувати свої можливості, в межах правового поля, щодо отримання інформації про вчинені злочини або такі, що готуються на території обслуговування.

Така робота є ефективною, коли між співробітниками поліції та громадськістю будуються серйозні і продуктивні відносини з метою розвитку довіри до поліції і впевненості в ній громадян.

При досягненні такої довіри люди з більшою готовністю будуть повідомляти про підозрілу діяльність тих чи інших суб'єктів або окремих громадян. Спільнота, сама по собі, є окремим найбільшим джерелом потенційної інформації і не варто недооцінювати його значення. Для того, щоб використовувати інформаційні дані населення для боротьби з торгівлею людьми (або будь-якими іншими злочинами), співробітники поліції спочатку повинні інвестувати час і зусилля в побудову довірливих відносин.

якості методів виявлення ситуацій торгівлі людьми може використовуватися робота населенням на території обслуговування (безпосередні звернення громадян, отримання відповідної інформації з інших джерел). До методів виявлення також належать перевірка місць, де можуть використовувати примусову працю або здійснювати сексуальну експлуатацію (систематичне зайняття проституцією), виявлення осіб, які займаються жебрацтвом, зокрема й організаторів такої діяльності, інформація, отримана за допомогою «гарячих ліній», «телефонів довіри» тощо.

В умовах сьогодення особливу увагу слід приділяти відстеженню фактів вербування серед внутрішньо переміщених осіб, зокрема в місцях їх компактного перебування. Вразливим станом таких осіб можуть скористатися як для їх вивозу за кордон, так і для трудової та іншої експлуатації в межах України.

Також ефективній роботі щодо виявлення фактів торгівлі людьми сприяє належна взаємодія поліції з громадськими активістами, керівниками підприємств, навчальних та культурних закладів. Співтовариства, як правило, пильні і помічають підозрілу діяльність новоприбулих, вербування людей з обіцянками робочих місць і т. д. Громада також володіє інформацією про безробітних осіб, які бажають знайти роботу, включаючи випускників навчальних закладів, які шукають першу роботу і є групою найвищого ризику. Розташування місць неформальної зайнятості або об'єктів, де використовують працю незареєстрованих осіб, також не є таємницею для місцевих мешканців. Громада, як правило, обізнана і про спілкування з іноземцями, близькі стосунки та заплановані шлюби з громадянами інших держав. Наявність достатньої інформації про офіційні та неофіційні агентства, які розташовані на території

обслуговування, та окремих осіб, які пропонують або організовують працевлаштування, теж допоможе у виявленні фактів торгівлі людьми.

Правильно реалізована концепція роботи поліції з населенням за місцем проживання, що включає в себе ефективний обмін інформацією про події в суспільстві, може допомогти зупинити випадки торгівлі людьми на ранній стадії.

Одним з аспектів проведення роботи з виявлення осіб, ймовірно причетних до торгівлі людьми, є індивідуально-профілактична робота з особами, засудженими до покарання без позбавлення волі. Необхідно брати до уваги ті випадки, коли протизаконні дії засуджених були кваліфіковані як торгівля людьми за статтею 149 Кримінального кодексу України (чи статтею 124-1 Кримінального кодексу України, чинного до вересня 2001 року), або якщо вони були причетні до злочинів, пов'язаних із торгівлею людьми.

Також слід звертати увагу на осіб, які піддавалися адміністративному стягненню за проживання без паспорту, сприяння незаконному перетину державного кордону, порушення правил перебування або працевлаштування в Україні, провадження посередницької діяльності з працевлаштування за кордоном без відповідної ліцензії, утримання будинків розпусти, примушування до проституції та зайняття жебрацтвом тощо.

Оскільки торгівля людьми належить до тяжких і особливо тяжких злочинів, перевірка заяв і повідомлень про такі факти проводиться працівниками спеціалізованих оперативних підрозділів.

Інформація про можливі факти торгівлі людьми, яка надходить у розпорядження поліцейського, **повинна оперативно надаватися підрозділу по боротьбі з торгівлею людьми.**

Виявлення постраждалих осіб може відбуватися шляхом отримання інформації безпосередньо від жертви, від інших осіб її соціального оточення, які володіють певною інформацією, або під час патрулювання території обслуговування шляхом особистого спостереження.

4. Виявлення детермінантів злочинів, а також випадків торгівлі людьми, потенційних жертв та постраждалих (потерпілих).

Згідно з українським законодавством, виявлення особи, яка постраждала від торгівлі людьми, – це з'ясування інформації, яка дає підстави вважати, що певна фізична особа постраждала від торгівлі людьми.

Щоб зрозуміти, чи існують підстави вважати, що певна особа стала жертвою торгівлі людьми, потрібно врахувати узагальнений багаторічний досвід діяльності правоохоронних органів та громадських організацій, які надають допомогу таким особам.

Характеризуючи особу, яка постраждала від торгівлі людьми, досить важко визначити чіткий та вичерпний перелік ознак для її виявлення. Кожна людина унікальна та індивідуальна, у кожної свій характер та темперамент, свій попередній досвід спілкування з оточуючими; різні умови проживання, релігійні переконання, моральні цінності, сімейний стан та відносини в сім'ї тощо. І найголовніше – поняття норми у кожного різне. Є сім'ї, де

жебраків або використання дитячої праці є нормою. Це може стосуватися випадків використання дітей у жебракуванні серед ромських груп населення. Тому навряд чи хтось із них поскаржиться, що не ходив до школи або не грався з іншими дітьми через те, що хтось з родини примушував дітей цілими днями ходити по вокзалах чи кафе та просити гроші, які дитина потім до копійчини віддає.

Існують певні індикатори або ознаки, знаючи та розуміючи які набагато простіше відбувається процес виявлення осіб, які постраждали від торгівлі людьми. Розрізняють суб'єктивні (непрямі) та об'єктивні (прямі) ознаки торгівлі людьми.

Суб'єктивні (непрямі) ознаки – ті, які пов'язані із загальним описом «середньостатистичної» жертви торгівлі людьми та визначають її вік, стать, місце походження, зовнішній вигляд, психічний та фізичний стани, поведінкові реакції тощо. Вони включають:

зовнішній вигляд:

неохайність;

яскравий макіяж;

втомлений вигляд; невідповідність одягу (сезону або ситуації);

фізичний стан:

наявність слідів фізичного насильства (синці, опіки, рубці);

наявність травм (каліцтв);

захворювання статевої системи (в т. ч. інфекції, що передаються статевим шляхом);

алкогольна, наркотична, інша залежність;

психологічний стан:

неможливість контролювати свої емоції;

відсутність віри в себе; злість, ворожість;

агресія; страх;

почуття немотивованої тривоги; гнів;

відчуття безпорадності; шок;

розгубленість; провали в пам'яті;

виражене почуття провини;

депресія; суїцидальні

наміри;

поведінкові реакції:

плач; замкнутість;

небажання говорити;

уникання погляду;

демонстративна поведінка; звинувачення інших або себе в тому, що сталося.

На жаль, відомо багато випадків коли постраждалих б'ють, з них знущаються, на їхньому тілі часто можна побачити опіки від цигарок та рубці від порізів. Експлуататори, завдаючи фізичної шкоди, намагаються морально «зламати» людину, підкорити та примусити виконувати все, що їй накажуть. Примушуючи вживати алкогольні напої та наркотичні речовини, експлуататори таким чином також зменшують опір особи, роблять її залежною від себе. У

жінок, які потрапили до сексуальної експлуатації, практично не існує можливості використовувати засоби контрацепції та отримати консультацію лікаря-гінеколога, і, як наслідок, майже у всіх постраждалих є захворювання статевих органів.

Фізичні наслідки експлуатації виявляються легко та досить швидко. Розлади психіки (посттравматичні стресові розлади), які виникають внаслідок тривалого психічного та фізичного насильства в процесі експлуатації, обмеження свободи пересування та зв'язку з рідними, близькими, зовнішнім світом, можна виявити у жертви під час розмови, яка ґрунтується на довірі.

Об'єктивні (прямі) ознаки – ґрунтуються на зіставленні подій, про які стало відомо, з трьома складовими злочину «торгівля людьми»: **дії, способи та мета**. Їхній зміст та характеристика визначені в Законі України «Про протидію торгівлі людьми» та детально розглянуті на попередній лекції.

Важливо виділити таку об'єктивну (пряму) ознаку, як насильство, що є важливою складовою злочину.

Насильство, яке не є небезпечним для життя чи здоров'я потерпілого чи його близьких, охоплює заподіяння легкого тілесного ушкодження, яке не призвело до короточасного розладу здоров'я або короточасної втрати працездатності, а також вчинення інших насильницьких дій (нанесення ударів, побоїв, обмеження чи незаконне позбавлення волі за умови, що вони не були небезпечними для життя чи здоров'я в момент заподіяння).

При проведенні **профілактичної роботи** слід пам'ятати, що недостатня або викривлена поінформованість населення про причини торгівлі людьми та про те, яким чином убезпечити себе від потрапляння до тенет торгівців людьми, є одним з важливих чинників поширення цього явища. Шляхом підвищення поінформованості населення про можливі небезпеки та шляхи їх уникнення патрульні можуть суттєво вплинути на зменшення ризиків, наприклад, для тих осіб, які займаються пошуком іншої роботи – навіть якщо для цього вони не планують виїжджати за кордон. Така роз'яснювальна робота може проводитися в індивідуальному порядку під час звернень громадян.

У контексті діяльності правоохоронних органів Законом України «Про протидію торгівлі людьми» визначено поняття боротьби з торгівлею людьми.

Боротьба з торгівлею людьми – система заходів, що здійснюються в рамках протидії торгівлі людьми, спрямованих на виявлення злочину торгівлі людьми, у тому числі незакінченого, осіб, які від цього постраждали, встановлення фізичних/юридичних осіб-торгівців людьми та притягнення їх до відповідальності.

Боротьба з торгівлею людьми є невід'ємною складовою діяльності органів Національної поліції по боротьбі зі злочинністю, яка, зокрема, здійснюється шляхом реалізації організаційних, оперативно-розшукових, адміністративно-правових, процесуальних, аналітично-дослідницьких, інформаційних та інших заходів.

Виявлення постраждалих осіб може відбуватися шляхом отримання інформації безпосередньо від жертви, від інших осіб її соціального оточення,

які володіють певною інформацією, або під час патрулювання території обслуговування шляхом особистого спостереження.

Для виявлення ймовірних або потенційних жертв торгівлі людьми на території обслуговування працівники поліції повинні звертати увагу на осіб без постійного місця проживання або осіб, які прибули з інших регіонів. Особлива увага повинна приділятися однорідним групам мандрівників, які часто подорожують у супроводі. Зазвичай такі групи складаються з чоловіків середнього віку або молодих жінок. При розмові з такими людьми працівники поліції повинні сконцентруватися на з'ясуванні мети їх прибуття або знаходження в тому чи іншому місці, що може дати підстави для подальшої перевірки.

У ході розмови з такими особами поліцейським слід пам'ятати, що під час їх першого контакту з ймовірними жертвами торгівлі людьми, останні у більшості випадків не бажають йти на мовний контакт. Тому більше уваги варто приділяти місцезнаходженню та аналізу ситуації, а також невербальним індикаторами (наприклад, страх, нервозність, і спроби приховати негативні ознаки).

Ще однією групою осіб, які потребують посиленої уваги з боку поліції, є трудові мігранти, які повертаються додому без грошей, з боргами, нервовими розладами і депресією, та/ або уникають контакту з родичами і друзями, різко змінили свої звички і поведінку, зловживають алкоголем і т. д.

Для запобігання повторному потраплянню в ситуацію торгівлі людьми необхідно звертати увагу на людей, що звертаються за поновленням документів взамін тих, які, за їх твердженням, були загублені. Деякі з цих людей можуть перебувати в процесі повторного вербування й можуть стати жертвами торгівлі людьми знову.

Своєчасне виявлення вищезазначених категорій осіб та надання їм інформаційних, консультаційних, правових, соціально-психологічних послуг, перенаправлення таких жертв до відповідних служб і надання їм допомоги сприяє громадській безпеці та запобігає повторним випадкам торгівлі цими людьми.

До окремої категорії потенційних або ймовірних жертв торгівлі людьми, які потребують посиленої уваги з боку поліції, відносяться діти з неблагополучних сімей та діти на вулицях.

Нижче наведені методи виявлення потенційних жертв серед дітей групи ризику, які перебувають у різних ситуаціях:

Діти на вулицях

Ознаки дітей групи ризику:

діти, які живуть у неблагополучних сім'ях; діти, які пропускають уроки або кидають навчання у школі;

діти, які працюють на вулицях: продають товари (сигарети, газети, жувальну гумку, напої, іграшки, квіти), миють скло машин на світлофорах, займаються жебрацтвом (нерідко вони супроводжуються

дорослими /батьками, які за ними спостерігають, забезпечують їх товаром для продажу і забирають у них гроші); діти, які вживають алкоголь або токсичні речовини; діти, які втягнуті у нелегальну діяльність (в т. ч. жебрацтво, крадіжки, розповсюдження наркотиків, зайняття проституцією) або мають контакт з відомими злочинцями; зниклі безвісти діти (втікачі, діти, відправлені батьками/опікунами працювати на вулиці, і діти, які були завербовані, викрадені або продані батьками/опікунами торговцям людьми).

Діти у сім'ях

Ознаки дітей групи ризику:

діти, які живуть у неблагополучних сім'ях; діти, які піддавалися жорстокому поводженню; діти, близькі родичі яких працюють за кордоном або в інших регіонах країни.

Діти в школі

Ознаки дітей групи ризику:

невідвідування школи; антигромадська конфліктна поведінка по відношенню до вчителів та учнів.

разі виявлення патрульним поліцейським особи, яка постраждала від торгівлі людьми, або якщо працівнику поліції в результаті його діяльності стало відомо про постраждалу особу, за згодою такої особи або її законного представника поліцейський направляє постраждалу особу до відповідального підрозділу місцевої держадміністрації або громадської організації, яка займається проблемою попередження торгівлі людьми.

разі, коли постраждала особа не в змозі самотійно пересуватися з будь-якої причини (інвалід, хвора, поранена) або стан особи загрожує її життю чи безпеці оточуючих, працівник поліції зобов'язаний невідкладно забезпечити надання їй першої медичної допомоги та повідомити до відповідного закладу охорони здоров'я.

За зверненням постраждалої особи або її законного представника поліцейський надає інформацію про можливість отримання допомоги, види такої допомоги, умови та порядок їх надання (в тому числі про її права та можливості; медичну, психологічну, правову та іншу допомогу, тимчасове розміщення у закладах допомоги для осіб, які постраждали від торгівлі людьми, безоплатне отримання послуг перекладача; тимчасове перебування в Україні в порядку, встановленому законодавством, можливість звернення до органів Національної поліції щодо захисту прав і свобод, забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві, вжиття правових заходів для захисту особи, якщо вона виступає свідком; репатріацію або залишення в Україні іноземців та осіб без громадянства, які постраждали від торгівлі людьми).

Особа, яка визнає себе такою, що зазнала по відношенню до себе дій за ознаками злочину «торгівля людьми», може самотійно написати заяву до територіального підрозділу Національної поліції.

разі, коли постраждала особа не зверталася до органів поліції та не бажає співпрацювати з ними, працівник поліції складає на ім'я керівника рапорт про вчинення злочину з поміткою «про відмову» особи співпрацювати, а також надає інформацію

відповідному підрозділу місцевої держадміністрації та, за бажанням особи, до громадської організації, яка займається захистом жертв торгівлі людьми.

У разі відсутності у постраждалої особи документів, що посвідчують особу, поліцейський рекомендує звернутися до територіального органу або підрозділу ДМС, який здійснює заходи щодо відновлення або видачі таких документів.

5. Права особи, яка постраждала від торгівлі людьми.

Торгівля людьми є грубим порушенням прав людини, закріплених як у міжнародно-правових актах, так і в національному законодавстві України. За пріоритет у своїй роботі з жертвами цього злочину працівники поліції повинні визнати необхідність забезпечити дотримання прав людини по відношенню до таких осіб.

Одними з протидії торгівлі основних принципів людьми є:

забезпечення прав і свобод людини й громадянина, зокрема права на повагу до гідності, особисте життя, правову допомогу, відшкодування матеріальної та моральної шкоди;

повага і неупереджене ставлення до осіб, які постраждали від торгівлі людьми; конфіденційність інформації про осіб, які постраждали від торгівлі людьми;

добровільність отримання допомоги особами, які постраждали від торгівлі людьми, та їх недискримінація за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, за мовними або іншими ознаками;

взаємодія органів виконавчої влади між собою, з відповідними органами досудового слідства та з громадськими і міжнародними організаціями.

Зважаючи на наведені вище чинники, які ускладнюють спілкування постраждалих зі співробітниками правоохоронних органів, пріоритетність допомоги постраждалим стає основним інструментом захисту прав таких осіб.

Слід мати на увазі, що багато з тих, хто став жертвою торгівлі людьми, неготові визнати себе постраждалими або через брак розуміння цього явища, або через страх, сором чи зневіру в можливість отримання допомоги. Це ускладнює виявлення таких осіб, тому працівникам правоохоронних органів надзвичайно важливо вміти визначити фактори, які можуть вказувати на ситуацію торгівлі людьми, а у разі виявлення ймовірних жертв торгівлі людьми, мати достатні навички у спілкуванні з ними.

У спілкуванні з такими особами необхідно дотримуватись морально-етичних принципів, з тим щоб викликати довіру у ймовірної жертви торгівлі

людьми до працівника поліції та максимально використати можливість надати такій особі допомогу.

Морально-етичні принципи роботи з постраждалими Професійний підхід. Під час бесіди в жодному разі не засуджувати дії постраждалого, не застосовувати стилю допиту . Намагатися встановити контакт, який свідчить про те, що ви поважаєте постраждалого, вірите в те, що він говорить. Одночасно співробітник поліції повинен розповісти ймовірному постраждалому про можливість отримання допомоги від держави, а також можливості звернення до громадських організацій. Надання контактної інформації особи, відповідальної за встановлення статусу постраждалого, працівників підрозділу БЗПТЛ, а також громадських організацій є обов'язковим при спілкуванні з ймовірними постраждалими.

Конфіденційність. Постраждалі зазвичай соромляться того, що з ними трапилося, вони бояться осуду , зневаги суспільства, соціальної ізоляції. З іншого боку, вони володіють інформацією про кримінальний світ, що робить їх украй вразливими, адже вербувальники/торгівці багато знають про жертв. Ось чому постраждалі мають бути абсолютно впевнені, що все розказане ними залишиться у повній таємниці.

Розголошення відомостей про особисте життя постраждалих від торгівлі людьми не допускається. Службові особи, винні у використанні і поширенні такої інформації без згоди на те самих постраждалих, несуть відповідальність згідно із законодавством України.

Добровільність участі постраждалих у програмах допомоги. Працівник поліції має надати ймовірній жертві торгівлі людьми повний обсяг інформації про її права та можливості. При цьому жертви вільні приймати допомогу або відмовлятися від послуг, що надаються.

Пріоритетність інтересів постраждалих. Постражданий є найбільш компетентною особою у власній ситуації, тому треба поважати й приймати усі його рішення. Не слід робити якісь кроки, якщо на це немає його згоди.

Неупереджене ставлення. До постраждалого потрібно відноситися з повагою, визнаючи його людську гідність. Чим би не займалися постраждалі, ніколи не треба їх засуджувати, оскільки вони діяли під впливом обману та насильства і не винні в тому, що з ними трапилося.

Довіра. Під час бесіди з працівником поліції ймовірна жертва має переконатися, що їй вірять, інакше відчуття провини у неї підсиляться, і вона «закриється». Іноді постраждалі свідомо чи несвідомо приховують деякі факти або змінюють певну інформацію, обманюють, щоб зняти з себе певну напругу або виглядати в чужих очах краще. Слід відноситися до цього з розумінням.

Прихильне ставлення за будь-яких обставин. Цілком природньо, що жертви відчувають себе ображеними, поведуться агресивно, знаходяться в депресії або відчувають страх. Вони пройшли через екстремальні ситуації, піддавалися жорстокому фізичному і психологічному насильству. Кожний день був для них боротьбою за виживання. Тому постраждалі нерідко відносяться з підозрою до допомоги, що надається, а тих, хто намагається їм допомогти, зустрічають зі злістю і агресією.

Заохочення постраждалих до прийняття власних рішень. У процесі прийняття рішення працівник поліції має взяти на себе роль учасника, але у жодному випадку не лідера. Постраждалі мають відновити віру в себе через здатність самостійно приймати рішення, висловлювати власну думку.

Позитивне налаштування постраждалих. Життя в ситуації торгівлі людьми руйнує саму ідею про особисту цінність. Постраждалому потрібно допомогти розкрити в собі сильні сторони і якості. На нього необхідно дивитися як на людину, здатну вижити в тяжких умовах. Мета – допомогти тим, хто пережив торгівлю людьми, повірити у власні сили та відновити їх.

План практичного заняття (1 год.)

1. Види, форми торгівлі людьми та групи ризику.
2. Види злочинних посягань, пов'язаних із торгівлею людьми та формами експлуатації людини.
3. Завдання суб'єктів профілактики у сфері попередження торгівлі людьми.
4. Механізм взаємодії у сфері протидії торгівлі людьми.
5. Форми і методи діяльності поліцейських щодо попередження, виявлення та інформування за виявленими фактами торгівлі людьми.
6. Процедура встановлення статусу особи, яка постраждала від торгівлі людьми.
7. Надання допомоги дітям, які постраждали від торгівлі дітьми.

Ситуаційні завдання

Група 1 – Ситуація 1

На дільницю патрулювання працівників патрульної служби повернулася молода жінка, яка була відсутньою вдома декілька років. Патрульним стало відомо, що одразу після повернення вона звернулася за оформленням нового паспорту.

Завдання.

Які першочергові дії працівників патрульної служби?

Які запитання патрульні можуть поставити жінці для з'ясування ситуації?

Які ознаки можуть вказати на наявність торгівлі людьми при аналізі інформації, отриманої під час бесіди з жінкою?

Які подальші дії працівників патрульної служби?

Група 2 – Ситуація 2

На маршруті патрулювання працівників патрульної служби проживає сім'я, дружина важко хворіє і не працює, а чоловік багато років був на заробітках. Патрульні мають інформацію, що чоловік працює у Москві. Раптом їм стало відомо, що чоловік повернувся і вже більше, ніж місяць, знаходиться у лікарні. Сусіди говорять, що повернувся ні з чим.

Завдання.

Які першочергові дії працівників патрульної служби?

Які запитання (і кому) патрульні можуть поставити для з'ясування ситуації?

Які ознаки можуть вказати на наявність торгівлі людьми при аналізі отриманої інформації?

Які подальші дії працівників патрульної служби?

Група 3 – Ситуація 3

До працівників патрульної служби звернулася сусідка жінки, яка працювала прачкою за кордоном. Вона також розповіла про намагання цієї жінки висунути претензії до фірми, яка їй запропонувала працевлаштування та обманула, але ж, як повідомила сусідка, та отримала тільки погрози.

Завдання.

Які першочергові дії працівників патрульної служби?

Які запитання працівники патрульної служби можуть поставити жінці для з'ясування ситуації?

Які ознаки можуть вказати на наявність торгівлі людьми при аналізі інформації, отриманої під час бесіди з жінкою?

Які подальші дії працівників патрульної служби?

Група 4 – Ситуація 4

При патрулюванні території поліцейські (патрульні) звернули увагу на молоду дівчину, яка поряд із кіоском просить гроші в перехожих та покупців. Останні зупинися для з'ясування обставин та надання можливої допомоги.

Завдання.

Які першочергові дії працівників патрульної служби?

Які запитання працівники патрульної служби можуть поставити жінці для з'ясування ситуації?

Які ознаки можуть вказати на наявність торгівлі людьми при аналізі інформації, отриманої під час бесіди з жінкою?

Які подальші дії працівників патрульної служби?

Група 5 – Ситуація 5

При патрулюванні території на автовокзалі поліцейські звернули увагу на неохайно одягненого, ймовірно хворого літнього чоловіка з сумкою.

Завдання.

Які першочергові дії працівників патрульної служби?

Які запитання працівники патрульної служби можуть поставити жінці для з'ясування ситуації?

Які ознаки можуть вказати на наявність торгівлі людьми при аналізі інформації, отриманої під час бесіди з жінкою?

Які подальші дії працівників патрульної служби?

Контрольні питання:

1. Яка постанова Кабінету Міністрів України затверджує Порядок взаємодії суб'єктів, які здійснюють заходи у сфері протидії торгівлі людьми?
2. Який орган центральної виконавчої влади видає ліцензії суб'єктам господарської діяльності на посередництво у працевлаштуванні на роботу за кордоном?
3. За які протиправні дії передбачено відповідальність частиною 1 ст. 149 КК України?
4. Налагодження міжнародного співробітництва на напрямку обміну інформацією оперативно-розшукового характеру з компетентними правоохоронними органами іноземних держав, за запитом регіональних оперативних підрозділів здійснюється:
5. Який центральний орган України звертається із запитом про міжнародну правову допомогу у кримінальному провадженні під час судового провадження?
6. Які форми торгівлі людьми (експлуатації) Ви знаєте?
7. Хто відноситься до груп ризику щодо торгівлі людьми?
8. Які ознаки можуть вказати на наявність торгівлі людьми?
9. Які основні групи ризику при торгівлі людьми?
10. Особливості виявлення фактів торгівлі людьми з метою трудової експлуатації.
11. Особливості виявлення фактів торгівлі людьми з метою вилучення органів людини.
12. Основні відмінності між ст. 149 КК України та ч. 4 ст. 143 КК України?
13. Загальні засади співпраці поліції та населення за місцем проживання для попередження та протидії торгівлі людьми?
14. Форми та інструменти співпраці поліції та населення в роботі по попередженню та припиненню торгівлі людьми?

15.Способи, що використовуються для втягнення людини у ситуацію торгівлі людьми?

ВИСНОВКИ:

Торгівля людьми у сучасному світі є одним із найбрутальніших масових порушень прав і свобод людини. Суспільна загроза торгівлі людьми, як надзвичайно небезпечного злочину, полягає в посяганні на невід'ємні права людини – право на повагу, на свободу та особисту недоторканність, свободу пересування і вільний вибір місця проживання, а інколи і право на життя. Торгівля людьми становить значну суспільну небезпеку для жінок, чоловіків і дітей, яких використовують з метою жебракування, сексуальної експлуатації та залучення до інших незаконних видів діяльності, які принижують честь та гідність людини.

Торгівля людьми не оминула жодну країну світу. На жаль, не стала винятком і Україна . Як зазначає щорічна доповідь Державного департаменту США про торгівлю людьми від 19 червня 2013 року, «Україна є країною походження, транзиту та поступово стає країною призначення для чоловіків, жінок і дітей, яких піддають примусовій праці та сексуальній експлуатації. Українці стають жертвами торгівлі людьми в Україні, а також у Росії, Польщі, Іраку, Іспанії, Туреччині, Кіпрі, в Республіці Сейшельські Острови, Португалії, Чехії, Ізраїлі, Італії, Об'єднаних Арабських Еміратах, Чорногорії, Великобританії, Казахстані та Тунісі. Громадяни іноземних країн, включаючи Молдову, Узбекистан, Пакистан, Камерун та Азербайджан, піддавалися в Україні примусовій праці. Найбільш уразливими до торгівлі людьми є українці, які проживають у сільській місцевості з обмеженим доступом до працевлаштування. Вербувальники часто застосовують до них насильство, обман та боргову кабалу. Жертв торгівлі людьми з метою примусової праці експлуатували у сфері будівництва, сільського господарства, промисловості, домашньої роботи, лісозаготівлі, догляду за дітьми та жебрацтві».

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

- Галиця О. Торговля людьми (історія, сучасність)/Галиця О.// Юридичний журнал Юстиніан. - 2009. - № 1.
2. Конвенция о рабстве 1926 г./ Международные акты о правах человека. – М.: Норма-Инфра-М, 1998. – С.504-507.
3. Конвенція про права дитини. / Права дитини. Збірник документів. – Львів: Оскарт, 1995. Стаття 34 Конвенції торкається використання дітей в проституції чи в іншій незаконній сексуальній практиці, а також в порнографії та порнографічних матеріалах.
4. Г.П. Жаровська Торговля людьми як форма організованої злочинної діяльності/ Г.П. Жаровська//Актуальні проблеми держави і права - 2014. - Вип. 71. - С. 373-379.
5. <http://24tv.ua/>
6. <http://zaxid.net/>
7. Прокурорські засоби протидії торгівлі людьми : наук.-практ. посіб. / Куц В. М., Орлеан А. М. ; [за ред. Г. П. Середи]. – К. : Варта, 2007. – 168 с.

8. Святун О.В. Європейські механізми боротьби із торгівлею людьми : автореферат дис. канд. юрид. наук : 12.00.11 “Міжнародне право” / О. В. Святун. – К. : Б. в., 2005. – 18 с.
9. Пунда А. В. Основні причини та передумови торгівлі людьми в Україні [Електронний ресурс] / А. В. Пунда. – Режим доступу: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=668>.
10. Соціально-педагогічні основи протидії торгівлі людьми та експлуатації дітей: навч.-метод. посіб. / К.Б. Левченко, Л.Г. Ковальчук, О.А. Удалової / [та ін.]; [“Агентство “Україна””]. – К., 2011. – 292 с
11. С.В. Грищенко Соціальна профілактика торгівлі дітьми// Грищенко С.В. Вісник Дніпропетровського університету імені Альфреда Нобеля. Серія «Педагогіка і психологія». Педагогічні науки. – 2014 № 2 (8). – с. 20-25

Інформаційні ресурси:

1. Офіційний веб-сайт Президента України. URL: <http://www.president.gov.ua/>
2. Офіційний сайт Верховної Ради України. URL: www.rada.gov.ua
3. Урядовий портал. Єдиний веб-потал органів виконавчої влади. URL: <http://www.kmu.gov.ua/control/>
4. Офіційний веб-потал Міністерства внутрішніх справ України. URL: <http://www.mvs.gov.ua/>
5. Офіційний веб-сайт Міністерства юстиції України. URL: <http://www.minjust.gov.ua/>
6. Офіційний веб-потал Міністерства освіти і науки України. URL: <http://www.mon.gov.ua/>
7. Національне агентство України з питань державної служби. URL: <http://nads.gov.ua/control/uk/index>
8. Інформаційно-пошукова правова система «Нормативні акти України (НАУ)». URL: <http://www.nau.ua/>
9. Вікіпедія Вільна енциклопедія. URL: <http://uk.wikipedia.org>
10. Електронна бібліотека Львівського державного університету внутрішніх справ. URL: <http://www.lvduvs.edu.ua>